

Türkiye’deki Medikal Turizm Tezlerinin Bibliyometrik Profili (2008-2018)*

Bibliometric Profile of the Medical Tourism Dissertations in Turkey (2008-2018)

Ülker ÇOLAKOĞLU**, H. Erhan ALTUN***, Berkant KIYKAÇ****

**Dr. Öğr. Üyesi., Adnan Menderes Üniversitesi Turizm Fakültesi Bayraklıda Turgut Özal Bulvarı 4. Sokak No:3, 09460 Kuşadası, Aydın.

E posta: ucolakoglu@adu.edu.tr

ORCID: 0000-0003-1265-3319

*** Arař. Gör., Adnan Menderes Üniversitesi Turizm Fakültesi Bayraklıda Turgut Özal Bulvarı 4. Sokak No:3, 09460 Kuşadası, Aydın.

E posta: erhan.altun@adu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-9704-5293

**** Doktora Öğrencisi., Adnan Menderes Üniversitesi Merkez Kampüsü Kepez Mevkii, 09010 Efeler, Aydın.

E posta: berkantkiyak@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6602-7546

MAKALE BİLGİLERİ

Makale işlem bilgileri:

Gönderilme tarihi: 15 Nisan 2019

Düzeltilme: 29 Ağustos 2019

Kabul: 20 Eylül 2019

Anahtar sözcükler: Tez, Medikal turizm, Bibliyometri, Bibliyometrik profil, Ulusal Tez Merkezi.

ARTICLE INFO

Article history:

Submitted: 15 April 2019

Resubmitted: 29 August 2019

Accepted: 20 September 2019

Key words: Tourism education, Graduate education, Tourism research, Medical Tourism, Bibliometrics.

ÖZ

Bu çalışmada, 2008-2018 yılları arasında Türkiye’de yazılan medikal turizm tezlerinde çeşitli bibliyometrik göstergelerin araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmanın verileri Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden elde edilmiştir. Bu doğrultuda, “medikal turizm” anahtar kelimesi kullanılarak ilgili veri tabanı araştırılarak toplam 38 teze ulaşılmış ve bunlardan açık erişimli olan 31’i bibliyometrik göstergeler açısından incelenmiştir. Çalışma sonucunda; özet yapıları, lisansüstü seviyeleri, araştırma tasarımları, hazırlandıkları enstitü türleri, denetçilerin unvanları, yıl ve bölge, sayfa sayısı, örneklem büyüklüğü ve medikal turizm ile ilgili konular hakkında bulgular elde edilmiştir. Bu bulguların, geçtiğimiz on yılda konunun gelişimini göstererek, tezlerinde yeni fikirler üretmeleri için gelecekte ilgili alanda çalışacak olan araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

ABSTRACT

This study aims to investigate various bibliometric indicators in the context of theses on medical tourism in Turkey between 2008-2018. The data was obtained from the Higher Education Council National Thesis Center. A total of 38 theses were reached by searching the related database using the keyword “medical tourism” and 31 of these were open access and investigated in terms of bibliometric indicators. Parameters include the structure of summaries, level of degrees, design of research, type of institutions, title of supervisors, year and cities, number of pages, number of sample population and issues related to medical tourism. The study findings are of help for the researchers who will carry on empirical studies on medication tourism in the future to generate new ideas for their theses by showing its development over the last decade.

GİRİŞ

Günümüzde insanlar deniz-kum-güneş gibi klasik turizm tercihlerinin yanı sıra alternatif turizm çeşitlerine de ilgi duymakta (Gündüz ve Güler 2015: 204), bunlar arasından sağlık turizmi ve

medikal turizm gibi uygulamalara düzenli olarak artan bir talep göstermektedirler (Correa vd. 2018: 200). Sağlık turizmini kısaca “bir bireyin zihinsel ve bedensel olarak korunması, iyileştirilmesi veya yenilenmesi için yerel çevresinin dışında organize seyahatlere katılması” şeklinde tanımlamak mümkündür (Correa vd. 2018: 201). Medikal Turizm Değerlendirme Raporu’na (2013) göre, sağlık turizmi ağırlıklı olarak medikal, termal/spa/wellness, yaşlı turizmi ve engelli

* Bu çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi Foça Turizm Fakültesi ile Anatolia Turizm Akademisi tarafından 11-14 Ekim 2018 tarihlerinde Foça’da düzenlenen “Hasan Olalı Turizm Sempozyumu”nda sunulmuş halinin, yazarlarca daha sonra geliştirilerek, yeniden düzenlenmiş halidir.

turizmi şeklinde dördü bir tasnifle sınıflandırılmaktadır. Sağlık turizminin bir alt türü olarak değerlendirilen medikal turizm Connell'a (2006: 1094) göre, insanların deniz aşırı ülkelere seyahat ederek tatilci olarak buldukları destinasyonlarda aynı zamanda tıbbi, cerrahi veya diş hekimliği gibi hizmetleri tüketmeleriyle hızlı büyüyen niş bir sektör konumundadır (Fetscherin ve Stephano 2016: 540).

Connell (2006) sağlık ve medikal turizm kavramları arasında bir ayırım yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu anlamda, medikal turizmi diğer sağlık turizmi türlerinden ayıran en önemli özellik medikal turizmde tıbbi bir müdahaleye gereksinim duyulmasıdır. Diğer bir deyişle, her medikal turizm etkinliği sağlık turizmi kapsamında olmasına karşın her sağlık turizmi etkinliği medikal turizm kapsamında değerlendirilememektedir (Yirik 2014: 21). Medikal turist, sürekli olarak ikamet ettiği bölge dışındaki bir yurtiçi veya yurtdışı destinasyona tıbbi müdahale amacıyla seyahat eden kimse olarak tanımlanmaktadır (Tham 2018: 30). Ayrıca, literatürde farklı medikal turist sınıflandırmaları da kendine yer bulmuştur (bkz. Cohen 2006). Tham (2018), medikal turistlerin seyahat motivasyonlarına ilişkin olarak fiyat, kalite ve tıbbi olanaklara hızlı erişim olmak üzere üç ana unsurun ön plana çıktığını vurgulamaktadır.

Öte yandan Medikal Turizm Değerlendirme Raporu'nda (2013) "ikamet ettiği ülke dışında başka bir ülkede iken veya başka bir ülkeye giderek sağlık hizmetlerinden yararlanan kişi", uluslararası hasta olarak tanımlanmaktadır. 2012 yılında Türkiye'de toplamda 261.999 uluslararası hastanın sağlık hizmeti aldığı belirtilmektedir. Bu durum, Türkiye'nin medikal turizm konusundaki potansiyelini açıkça göstermektedir (Sağlık Bakanlığı 2013). Bununla birlikte, bazı akademik çalışmalarda Türkiye'nin medikal turizm konusundaki avantaj ve dezavantajlarına değinilmektedir. Örneğin, kaliteli turizm tesisleri ve Türk konukseverliği gibi unsurlar Türkiye'nin medikal turizm konusundaki avantajları, kamu hastanelerindeki yabancı dil bilen personel sayısının azlığı ve siyasi istikrarsızlık ise Türkiye'nin dezavantajları olarak ortaya çıkmaktadır (Akbolat ve Deniz 2017: 128-131).

Son yıllarda, medikal turizm alanındaki akademik çalışmalarda görülen artış konunun önemini gösteren bir unsurdur (bkz. İçöz 2009; Runnels ve Curren 2012; Arsezen Otamış ve Yüzbaşıoğlu 2015; Esiyok vd. 2015; Beladi vd. 2015; Yiğit 2016; Akbaş ve Tuna 2016; Fescherin ve Stephano 2016; Dinçer vd. 2016; Görener 2016; Sayın vd. 2017; Skountridaki 2017; Ganguli ve Ebrahim 2017; Lovelock vd. 2018; Correa vd. 2018; Tham 2018). Medikal turizm kapsamında yapılacak akademik ve sektörel çalışmalarda Türkiye'nin güçlü ve zayıf yönleri ile tehdit ve fırsatları dikkate alınmalıdır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki medikal turizm tezlerini belirli bibliyometrik parametreler çerçevesinde incelemektir. Bu doğrultuda, çalışmanın ileride hazırlanacak olan medikal turizm konulu lisansüstü tezler için bir rehber niteliğinde olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada, belirtilen amaç doğrultusunda öncelikle medikal turizm kavramına ve bu kavramın önemine değinilmektedir. Daha sonra bibliyometri ve turizm konulu bibliyometrik çalışmalara yönelik genel bir bilgi yer almaktadır. Son olarak ise Türkiye'deki 2008-2018 yılları arasında hazırlanan medikal turizm tezlerine ilişkin olarak elde edilen bibliyometrik parametreleri içeren bulgular sunulmaktadır.

İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Turizm çalışmalarında genellikle makale ve dergilerin incelenmesi için kullanılan bibliyometrik analiz giderek önem kazanan bir uygulamadır (Hall 2011: 16). Literatürde turizm konulu pek çok bibliyometrik çalışma bulunmaktadır. Örneğin, İçöz ve Kozak (1999) Turizm İşletmeciliği Dergisi'nin turizm literatürüne katkısını belirlemek üzere bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu kapsamda, yazarların yayımladıkları makalelerinin kendi yüksek lisans ve doktora konularıyla uyumlu olmasının dikkat çekici bir bulgu olduğunu vurgulamışlardır.

Çiçek ve Kozak (2012), Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan hakem dene-timli 202 makaleyi üç ayrı döneme ayırarak belirli bibliyometrik parametreler çerçevesinde incelemişlerdir. Böylece, derginin çalışmanın yapıldığı döneme kadar olan süreç içerisinde nasıl bir

gelişim gösterdiğine ilişkin önemli bulgular elde etmişlerdir. Özel ve Kozak (2012), turizm pazarlaması alanında yayımlanan Türkçe makalelerin bibliyometrik özelliklerini belirlemek ve söz konusu çalışmalara yapılan atıfları analiz etmek üzere gerçekleştirdikleri çalışma kapsamında 286 makale ve bu makalelere yapılan 4048 atıfı incelemişlerdir. Çalışmanın sonuçlarına göre, makalelerde konu bakımından ürün, insan ve tutundurma gibi pazarlama karması elemanlarına odaklanılırken, yapılan atıf açısından ise yabancı kaynakların daha çok tercih edildiği görülmüştür.

Şahin ve Acun (2015), Ulusal Turizm Kongrelerinde (1990-2015) yayımlanan turist rehberliği konulu bildirimlerin bibliyometrik analizini inceledikleri çalışma sonucunda, bu kongrelerde en çok "eğitim" konusunun ele alındığını bulgulamışlardır. Alımanoğlu ve Ayazlar (2017) Türkiye'deki kırsal turizm tezlerini belirli bibliyometrik özellikler çerçevesinde incelemişlerdir. Çalışmanın bulguları, kırsal turizme ilişkin yazılan yüksek lisans tez çalışmalarının, doktora düzeyine göre daha fazla olduğunu göstermiştir.

Okumuş vd. (2018), turizm sektöründe gıda ve gastronomi alanındaki akademik çalışmaların 40 yıllık gelişimini incelemişlerdir. Bu kapsamda, 1976-2016 yılları arasında turizm ve ağırlama sektöründe öne çıkan 16 derginin bibliyometrik analizi doğrultusunda finans, yönetim ve organizasyon konularına da içeren 5333 makalenin gıda ile ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. İleri analizler sonucunda ise 462 makale gıda ve gastronomi araştırma makalesi olarak tanımlanmıştır. Çalışma sonucunda, söz konusu temanın 2000 yılından itibaren popülerleşmesine karşın ağırlama ve turizm dergilerinde yayımlanan toplam makale sayısının hala daha diğer disiplinlerin gerisinde olduğu bulgulanmıştır.

YÖNTEM

Bibliyometri kavramı ilk kez 1969 yılında Pritchard tarafından "istatistiksel ve matematiksel yöntemlerin kitaplara ve diğer iletişim ortamlarına uygulanması" olarak tanımlanmıştır. Bibliyometrik analiz ise belirli bir zaman kesiti içerisindeki literatür gelişiminin ve bilgi akışının seyrini çeşitli yayın ve bilgi kaynaklarının incelenmesi

yöntemiyle anlaşılması olarak ele alınmıştır (Leung ve Sun 2017: 35-36). Bu çalışmada, 2008-2018 yılları arasındaki ulusal düzeydeki medikal turizm tezlerinin araştırma tasarımları, konu yönelimleri, bölge ve örneklem seçimleri gibi çeşitli parametreler çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma desenine bağlı olarak gerçekleştirilen çalışmada veri toplama tekniği olarak doküman incelemesinden faydalanılmıştır (Kümbetoğlu 2015: 145). Bu kapsamda, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden web sayfasından tez adı kriterine göre "Medikal Turizm" anahtar kelimesiyle tarama yapılarak ikincil verilere ulaşılmıştır. Toplamda 38 adet lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmıştır. Ancak, yedi adet tez erişime açık olmadığı için değerlendirmeye alınamamış, 31 tez üzerinde ise aşağıdaki sorular yanıtlanmaya çalışılmıştır:

1. Çalışılan tezlerin lisansüstü düzeyleri nedir?
2. Tezlerde en çok hangi araştırma yaklaşımı tercih edilmiştir?
3. Tezlerin özet kurguları nasıldır?
4. Tezlerin danışman unvanları ve sayfa sayıları nedir?
5. Tezlerin hazırlandıkları yıllara göre dağılımı nasıldır?
6. Tezler hangi üniversite ve enstitü çatısı altında hazırlanmıştır?
7. Tezlerde medikal turizm ile ilişkilendirilen konular nelerdir?
8. Tezlerdeki örneklem büyüklüğü nedir?
9. Tezlerin hazırlandıkları araştırma bölgelerine göre dağılımı nasıldır?

Çalışmanın ileride bu konuda araştırma yapacak olan lisansüstü öğrencilerine ve akademisyenlere yol gösterici nitelikte olacağı ve konu hakkında yeni fikirler üretmelerinde katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

BULGULAR

Bu başlık altında, tezlerin özet kurgusu, lisansüstü düzeyleri, araştırma tasarımları, hangi enstitü çatısı altında toplandığı, danışman unvanları, hazırlandığı yıl ve bölge, sayfa sayısı, örneklem

büyüklüğü ve medikal turizm ile ilişkilendirilen konulara yönelik elde edilen bulgular sunulmaktadır.

Araştırmanın Lisansüstü Düzeyine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında toplamda 38 adet medikal turizm konulu lisansüstü teze ulaşılmıştır. Bunlardan 35 tanesi yüksek lisans düzeyinde iken üç tanesi doktora düzeyindedir. Grafik 1'de de görüleceği üzere, yüksek lisans çalışmalarının doktora çalışmalarına göre çok daha fazla sayıdadır.

Araştırma Tasarımına İlişkin Bulgular

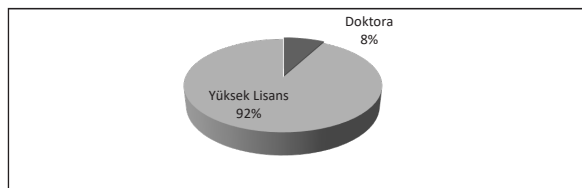
Tablo 1'de medikal turizm tezlerinin araştırma tasarımlarına yönelik bir sınıflandırma yer almaktadır. Tezlerin 16 tanesinde nitel araştırma, 13 tanesinde ise nicel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. İncelenen çalışmalardan sadece iki tanesinde karma yöntemden faydalanılmıştır.

Araştırmaların Özet Kurgularına İlişkin Bulgular

Tablo 2'de lisansüstü tez çalışmalarının özet kurgularının belirli kriterler çerçevesinde incelenmesi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu yönde; çalışmaların özetlerinde amaç, yöntem, araştırma bölgesi ve sonuç bilgilerinin genellikle yer aldığı görülmüştür. Bununla birlikte, birçok çalışmanın özet kurgusunda kavramsal bilginin olduğu da bulgulanmıştır. Ancak, çalışmaların birçoğunun özet kurgusunda önerilerin yer almadığı görülmüştür.

Araştırmaların Danışman Unvanlarına İlişkin Bulgular

Lisansüstü tez çalışmalarının danışman unvanlarına göre sınıflandırılmasına ilişkin yapılan analiz sonucunda, çalışmaların genellikle profesör (14) ve yardımcı doçent unvanına (11) sahip aka-

Grafik 1. Araştırmaların Lisansüstü Düzeyine Göre Sınıflandırılması

Tablo 1. Araştırma Tasarımına Göre Sınıflandırma

Araştırma Tasarımı	Çalışma Sayısı
Nitel araştırma tasarımı	16
Nicel araştırma tasarımı	13
Nitel+Nicel araştırma tasarımı	2
TOPLAM	31

demisyenlerin yönetiminde gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, çok az sayıda çalışma doçent (6) unvanına sahip akademisyenlerin yönetiminde tamamlanmıştır.

Araştırmaların Sayfa Sayılarına İlişkin Bulgular

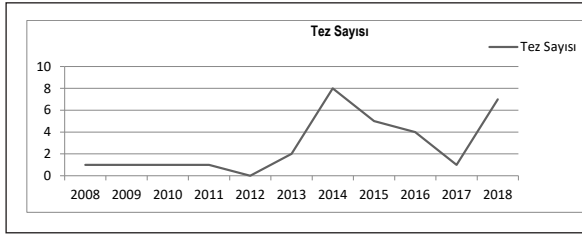
Lisansüstü tez çalışmalarının sayfa sayılarına ilişkin yapılan analiz sonucunda, doktora düzeyindeki tez çalışmalarının en az sayfa sayısının 95, en fazla sayfa sayısının ise 173 olduğu bulgulanmıştır. Yüksek lisans düzeyindeki tez çalışmalarında ise en az sayfa sayı 60 iken en fazla sayfa sayısının 166 olduğu görülmüştür.

Araştırma Yılına İlişkin Bulgular

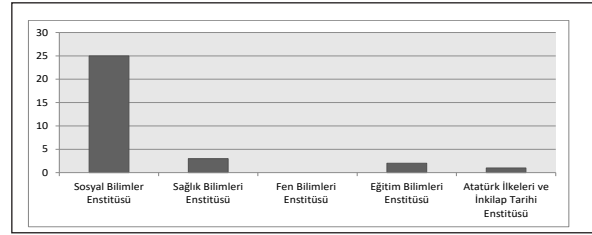
Türkiye'de medikal turizm alanındaki ilk lisansüstü tezin 2008 yılında yüksek lisans düzeyinde hazırlanan bir tez olduğu görülmüştür. Tablo 5'te medikal turizm konulu lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımına yer verilmiştir. Bu yönde, özellikle ilk yıllarda hazırlanan çalışmaların sayıca az olduğu bulgulanmıştır. Ancak, özellikle 2013-2016 yılları arasında hazırlanan lisansüstü tez çalışmalarının diğer yıllara nazaran fazla olduğu görülmüştür. Son olarak, 2012 yılında medikal turizm konusunda hazırlanmış herhangi bir lisansüstü teze rastlanmamıştır.

Tablo 2. Özet Kurgularına Göre Sınıflandırma

Özet Kurgusu	Belirtilmiş	Belirtilmemiş
Amaç	30	1
Yöntem	26	5
Araştırma Bölgesi	24	7
Sonuç	22	9
Öneri	5	26
Kavramsal Bilgi	24	7
TOPLAM	31	

Grafik 2. Araştırmaların Tamamlandığı Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 3. Enstitü Türüne Göre Sınıflandırma

Çalışmaların Hazırlandığı Üniversitelere İlişkin

Bulgular

Tablo 3'te medikal turizm tezlerinin hangi üniversitelere bağlı olarak gerçekleştirildiğine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu bağlamda beş tezle Antalya Akdeniz Üniversitesi'nin ilk, dört

Tablo 3. Üniversiteye Göre Sınıflandırma

Üniversite	Tez Sayısı
Akdeniz Üniversitesi	5
Balıkesir Üniversitesi	4
Beykent Üniversitesi	3
Gazi Üniversitesi	2
İstanbul Üniversitesi	1
Toros Üniversitesi	1
Atılım Üniversitesi	1
Süleyman Demirel Üniversitesi	1
İstanbul Aydın Üniversitesi	1
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	1
Atatürk Üniversitesi	1
Fatih Üniversitesi	1
Boğaziçi Üniversitesi	1
Medipol Üniversitesi	1
Süleyman Demirel Üniversitesi	1
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	1
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	1
Yaşar Üniversitesi	1
Trakya Üniversitesi	1
Yıldız Teknik Üniversitesi	1
Marmara Üniversitesi	1
TOPLAM	31

tezle Balıkesir Üniversitesi'nin ikinci, üç tezle Beykent Üniversitesi'nin üçüncü ve iki tezle Gazi Üniversitesi'nin ise dördüncü sırada yer aldığı görülmüştür. Diğer medikal turizm tezlerinin ise farklı üniversitelere eşit oranda dağılımı söz konusudur.

Çalışmaların Hazırlandığı Enstitülere İlişkin Bulgular

Grafik 3'te çalışmaların hangi enstitülere bağlı olarak hazırlandığına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu yönde, medikal turizm tezlerinin en çok sosyal bilimler enstitülerine bağlı olarak hazırlandığı görülmüştür. Ayrıca, eğitim ve sağlık bilimleri enstitülerinde de sosyal bilimlere kıyasla az olmasına karşın çalışmalar hazırlandığı gö-

Tablo 4. Konularına Göre Sınıflandırma

İlişkilendirilen Konular	Çalışma Sayısı
Destinasyon Potansiyeli	10
Hizmet Yeterliliği	5
Yönetsel Sorunlar	3
Ekonomik Etki	2
Müşteri Memnuniyeti	2
Pazarlama Karması	2
Ekonomik Politika	1
Kurumlararası İlişkiler	1
Model Önerisi	1
Girişimcilik	1
Ulaştırma	1
Ziyaretçi Motivasyonu	1
Büyük Veri	1
TOPLAM	31

Tablo 5. Örneklem Büyüklüğüne Göre Sınıflandırma

Örneklem Büyüklüğü	Örneklem		
	Hastane Yöneticileri	Hastane Personeli	Hastalar Uzmanlar
1	1		
6	6		
10	10		
10	10		
24	24		
29	29		
29	29		
60	60		
117		117	
155		155	
102			102
180			180
198			198
223			223
234			234
292			292
394			394
20			20
20			20
8			8
222+18	18		222
13	13		
6			6
78		26	52
30 (ön test)	30		
Literatür Çalışması		6	
Erişilemeyen Tezler		7	

rülmüştür. Fen bilimleri enstitülerine bağlı olarak hazırlanan herhangi bir medikal turizm konulu lisansüstü teze ulaşamamıştır. Son olarak, bir lisansüstü tezin de Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'ne bağlı olarak hazırlandığı bulgulanmıştır.

Çalışmaların İlişkilendirildiği Konulara İlişkin Bulgular

Tablo 4'te medikal turizm konulu lisansüstü tez çalışmalarının ilişkilendirildiği konulara yer verilmiştir. Bu yönde, medikal turizm tez çalışmalarında en çok incelenen konunun destinasyon potansiyeli olduğu görülmüştür. Bu çalışmalar kapsamında, herhangi bir bölgenin medikal turizm anlamında turistik potansiyeli ortaya konulmaktadır. Bununla birlikte, medikal turizmin ekonomik etkileri, medikal turizm konusunda hizmet yeterliliği ve müşteri memnuniyeti, ziyaretçi motivasyonu, girişimcilik ve büyük veri gibi konuların da incelendiği görülmüştür.

Çalışmalardaki Örneklem Büyüklüklerine İlişkin Bulgular

Tablo 5'te Türkiye'de hazırlanmış medikal turizm tezlerinin örneklem büyüklüğüne göre sınıflandırılmasına yer verilmiştir. Bu sınıflandırma, katılımcı sayısı ve kimliğine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu yönde, lisansüstü tez çalışmalarında örneklem olarak genellikle hastane yöneticilerinin ve hastaların seçildiği görülmüştür. Bununla birlikte, alan uzmanları ve hastane personelinin örneklem olarak seçen çalışmaların olduğu da görülmüştür. Son olarak, beş çalışmanın ise literatür incelemesine dayalı olarak gerçekleştirildiği görülmüştür.

Araştırmaların Hazırlandığı Bölgelere İlişkin Bulgular

Tablo 6'da araştırmaların yapıldığı bölgelere göre ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, medikal turizm konulu lisansüstü tezlerde bazı il veya ilçelerde birden fazla araştırma yapıldığı ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, en çok çalışmanın Marmara Bölgesi'nde ve İstanbul ilinde yapıldığı görülmüştür. Bunun nedeni ise bu bölgede çok sayıda medikal turizme elverişli sağlık kuruluşu bulunması ve buna bağlı olarak da medikal turistlerin bölgede yoğunlaşmasıdır. Söz konusu tezlerdeki örneklem büyüklükleri ve katılımcı kimlikleri de bu bilgiyi destekler niteliktedir. Marmara Bölgesi'nden sonra, medikal turizm konusundaki en çok lisansüstü tez çalışmasının Akdeniz Bölgesinde ve Antalya ilinde hazırlandığı görül-

Tablo 6. Araştırmaların Yapıldığı Bölgelere Göre Sınıflandırılması

		Coğrafi Bölgeler					
	Akdeniz	Karadeniz	İç Anadolu	Ege	Doğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Marmara
<i>Şehir</i>	Antalya (5)	-	Ankara (3)	İzmir (2)	Erzurum (1)	-	İstanbul (14)
	Alanya (1)			Muğla (1)			Bursa (1)
	Isparta (1)						
	Mersin (1)						
	Adana (1)						

müştür. Bu iki ana bölgeyi sırasıyla; İç Anadolu, Ege ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde yapılan çalışmalar takip etmektedir. Ayrıca, elde edilen bulgular kapsamında Karadeniz Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde gerçekleştirilen herhangi bir medikal turizm konulu lisansüstü tez çalışmasına rastlanmamıştır. Son olarak ise 2016 yılında hazırlanan bir yüksek lisans tez çalışmasının araştırma bölgesinin Erbil'e bağlı Şeklave şehri olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, 2017 yılında yapılan diğer bir medikal turizm konulu yüksek lisans tez çalışmasının araştırma bölgesinin ise İran olduğu gözlemlenmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma kapsamında Türkiye'de 2008-2018 yılları arasında hazırlanan medikal turizm tezleri belirli bibliyometrik parametreler çerçevesinde incelenmiştir. Tezlerin lisansüstü düzeyleri açısından yapılan inceleme sonucunda bu alandaki çalışmaların büyük çoğunluğunun yüksek lisans düzeyinde olduğu görülmüştür. Bu yönde, ilgili alanda yapılacak doktora çalışmaları alana niceliksel ve niteliksel açıdan katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tez özet kurgularına ilişkin elde edilen bulgularda bu alandaki lisansüstü tezlerin özetlerinde amaç, yöntem, araştırma bölgesi, sonuç ve kavramsal bilgilerin yer aldığı görülmüştür. Ancak, birçok çalışmanın özet kurgusunda önerilere ilişkin bilgilere rastlanmamıştır. Lisansüstü tez çalışmalarının yıllara göre dağılımına ilişkin bulgular kapsamında Türkiye'de medikal turizm konulu ilk lisansüstü tezin 2008 yılında yayımlanan bir yüksek lisans çalışması olduğu görül-

müştür. Özellikle 2013-2016 yılları arasında konuya ilişkin lisansüstü tez çalışmalarının diğer yıllara kıyasla sayıca daha fazla olduğu bulgulanmıştır. 2012 yılında ise medikal turizm konulu herhangi bir lisansüstü tezin yayımlanmadığı bulgulanmıştır.

Tezlerin konular bazında incelenmesi sonucunda elde edilen bulgulara göre, medikal turizm konulu tezlerin en çok destinasyon potansiyeli ile ilişkilendirildiği görülmüştür. Bununla birlikte, az sayıda da olsa medikal turizmin ekonomik etkileri, hizmet yeterliliği, müşteri memnuniyeti ve ziyaretçi motivasyonu ve büyük veri gibi konulara ilişkin çalışmaların da yapıldığı görülmüştür. Bu bağlamda, değinilen az sayıdaki konular ile birlikte medikal turizm ile ilişkilendirilebilecek pazarlama ve benzeri konularda yapılacak çalışmalara niceliksel ve niteliksel yönden önem verilmesi gerektiğinin altı çizilmektedir.

Tezlerin hangi enstitülere bağlı olarak hazırlandığına yönelik bulgular kapsamında bu konudaki çalışmaların en çok Sosyal Bilimler Enstitülerinde hazırlandığı görülmüştür. Öte yandan, çalışmaların genellikle Marmara Bölgesi'nde ve İstanbul ilinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Marmara bölgesinden sonra ise en çok çalışmanın Akdeniz Bölgesi'nde ve Antalya ilinde gerçekleştirildiği bulgulanmıştır. Bu durumun, her iki bölgenin genel turistik envanterinin ve cazibesinin çeşitliliği yanında, ilgili üstyapısal ihtiyaçlara karşılık verebilme yeteneğiyle de ilişkili olduğu düşünülmektedir. Diğer bölgelerde de bu iki bölgeye göre daha az olmakla birlikte çalışmalar gerçekleştirilmiş, ancak Karadeniz Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ger-

çeleştirilen herhangi bir medikal turizm konulu lisansüstü tez çalışmasına rastlanmamıştır. Bu bağlamda, ülkemizdeki diğer bölgelerin medikal turizm potansiyelleri de belirlenerek konuya ilişkin çalışmaların sayılarının artırılabilirliği düşünülmektedir. Bununla birlikte, medikal turizm tezlerinin örneklemi genelde hastane yöneticileri ve hastalardan seçilmektedir. Ancak, daha önce de belirtildiği üzere konu seçimi olarak genelde destinasyon potansiyeli üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ziyaretçi motivasyonları ve hizmet yeterliliğine yönelik çalışmaların sayılarının artırılması medikal turizm alanındaki ulusal yeterliliğin, ülkesel ve bölgesel ölçekte tercih edilme kriterlerinin ve bu konuda gösterilmesi gereken çabaların anlaşılması açısından önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu çalışmanın, medikal turizm tezlerinin bibliyometrik açıdan inceleneceği yeni çalışmalar ile yıllar itibarıyla karşılaştırma yapılmasına imkân sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir. Gelecek yıllarda gerçekleştirecek çalışmalarda medikal turizm konulu makale ve bildiriler de bibliyometrik özellikleri açısından irdelenerek medikal turizmi literatürü daha ayrıntılı şekilde incelenebilir. Bununla birlikte, gelecekte gerçekleştirilecek benzer çalışmalarda lisansüstü tezlerde kullanılan yerli, yabancı ve çeviri kaynak sayıları ile kullanılan veri toplama teknikleri de bibliyometrik özellikleri açısından ele alınabilir. Ayrıca, medikal turizm konulu lisansüstü tezlerin makale şeklinde akademik çıktı olarak yayınlanma durumları da incelenebilir.

Son olarak, bu çalışmanın bazı kısıtları bulunmaktadır. Çalışmada ele alınan tezlerin sadece YÖK veri tabanına kayıtlı olan tezler olması sebebiyle henüz veri girişi yapmayan tezlerin kapsam dışında kalabilme olasılığı bu çalışmanın bir kısıtıdır. Ayrıca, çalışmada sadece erişime açık olan tezler incelenmiştir. Bu bağlamda, erişime açık olmayan tezlerin kapsam dışında tutulmuş olması bu çalışmanın diğer bir kısıtlılık noktasıdır.

KAYNAKÇA

Akbaş, Z. ve Tuna, H. (2016). Yumuşak Güç Olgusu ve Turizm İlişkisi Medikal Turizm Kapsamında Ortadoğu'dan Gelen Turistler Üzerine Bir Değerlendirme, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (12): 73-106.

- Arsezen Otamış, P. ve Yüzbaşıoğlu, N. (2015). Medikal Turizm Sektöründe Küresel İş Birliği Yenilikçilik ve Büyüme Antalya Örneği, *Journal of Business Research Turk*, 7 (3): 173-192.
- Akbolat, M. ve Deniz, G. (2017). Türkiye'de Medikal Turizmin Gelişimi ve Bazı Ülkelerle Karşılaştırılması, *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2): 124-138.
- Alımanoğlu, Ç. ve Ayazlar, G. (2017). Türkiye'de Kırsal Turizm Konulu Lisansüstü Tez Çalışmaları Üzerine Bibliyometrik Bir İnceleme (2003-2016), *Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi*, 1(1): 7-12.
- Beladi H, Chao C-C, Ee MS, Hollas D. (2015). Medical Tourism and Health Worker Migration in Developing Countries, *Economic Modelling*, 46 (1): 391-96.
- Cohen, Eric (2006). Medical Tourism in Thailand, *Turk-Kazakh International Tourism Conference: New Perspectives and values in World Tourism and Tourism Management in the Future* (ss. 87-117.). Alanya, 20-26 Kasım.
- Connell, J. (2006). Medical Tourism: Sea, Sun, Sand And Surgery, *Tourism Management*, 27 (6): 1093-1100.
- Correa, H. A., Leiva-Munoz ve Bakucz, M., (2018). Past Themes and Future Trends in Medical Tourism Research: A Co-Word Analysis, *Tourism Management*, 65: 200-211.
- Çiçek, D. ve Kozak, N. (2012). Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi'nde Yayımlanan Hakem Denetimli Makalelerin Bibliyometrik Profili, VI. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi (ss. 196-211). Türkiye: Antalya.
- Diñer, M. Z., Aydoğ an Çiğçi, M. ve Karayılan, E. (2016). Gelişmekte Olan Ülkelerde Medikal Turizm Türkiye'nin Tayland Malezya ve Hindistan'a Göre Potansiyelinin Değerlendirilmesi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1): 34-60.
- Esiyok, B., Çakar, M. ve Kurtulmuşoğlu, F. B. (2017). The Effect of Cultural Distance on Medical Tourism, *Journal of Destination Marketing & Management*, 6 (1): 66-75.
- Fetscherin, M. ve Stephano, R, M. (2016). The Medical Tourism Index, *Tourism Management*, 52 (Şubat): 539-556.
- Görener, A. (2016). Türkiye'de Medikal Turizm Sektörünün Değerlendirilmesinde Bütünleşik SWOT-AHS Yaklaşımı, *The Journal of Operations Research, Statistics, Econometrics and Management Information Systems*, 4 (2): 160-170.
- Ganguli, S. ve Ebrahim, A. H. (2017). A Qualitative Analysis of Singapore's Medical Tourism competitiveness, *Tourism Management Perspectives*, 2: 74-84.
- Gündüz, H ve Güler, M.E. (2015), Termal Turizm İşletmelerinde Çok Ölçütlü Karar Verme Teknikleri Kullanılarak Uygun Tedarikçinin Seçilmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi*, 30 (1): 205-222.
- Hall, C. M. (2011). Publish and Perish? Bibliometric Analysis, Journal Ranking and the Assessment of Research Quality in Tourism, *Tourism Management*, 32 (1): 16-27.
- İçöz, O. (2009), Sağlık Turizmi Kapsamında Medikal (Tıbbi) Turizm ve Türkiye'nin Olanakları, *Journal of Yaşar University*, 4 (14): 2257-2279.
- İçöz, O. ve Kozak, N. (1999). Turizm İşletmeciliği Dergisinin Turizm Literatürüne Katkısı Hakkında Bir İnceleme, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10 (2): 9-17.

- Kümbetoğlu, B. (2015). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam.
- Leung, Y., Xi, Sun, J. ve Bai, B., (2017). Bibliometrics of Social Media Research: A Co-Citation And Co-Word Analysis, *International Journal of Hospitality Management*, 66: 35-45.
- Lovelock, B., Lovelock, K. ve Lyons, K. (2018). The Impact of Outbound Medical (Dental) Tourism on the Generating Region: New Zealand Dental Professionals' Perspectives, *Tourism Management*, 67: 399-410.
- Okumus, B., Köseoğlu, A., M. ve Ma, F. (2018). Food and Gastronomy Research in Tourism and Hospitality: A Bibliometric Analysis, *International Journal of Hospitality Management*, 73: 64-74.
- Özel, H. ve Kozak, N. (2012). Turizm Pazarlaması Alanının Bibliyometrik Profili (2000-2010) ve Bir Atf Analizi Çalışması, *Türk Kütüphaneciliği*, 26 (4): 715-733.
- Runnels V. ve Carrera P.M. (2012). Why Do Patients Engage in Medical Tourism?, *Maturitas*, 73 (4): 300-304.
- Skountridaki L. (2017). Barriers to Business Relations between Medical Tourism Facilitators and Medical Professionals, *Tourism Management*, 59: 254-266.
- Sayın, Ş. D., Yeğinboy, Y. E. ve Yüksel, İ. (2017). Türkiye'de Medikal Turizm Uygulamaları: Bir Üniversite ve İzmir Sağlık Serbest Bölgesi Değerlendirmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32 (2): 289-313.
- Sağlık Bakanlığı (2018), <https://www.saglik.gov.tr/>, Erişim tarihi: 20 Aralık 2018.
- Şahin, S. ve Acun, A. (2015). Turist Rehberliği Alanının Bibliyometrik Profili (Ulusal Turizm Kongreleri Bildirileri). *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (34): 213-234.
- Tham, A. (2018). Sand, Surgery and stakeholders: A Multi-Stakeholder Involvement Model of Domestic Medical Tourism for Australia's Sunshine Coast, *Tourism Management Perspectives*, 25: 29-40.
- Türkiye Medikal Turizm Değerlendirme Raporu (2013)*. T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı. Ankara.
- Yiğit, V. (2016). Kamu Hastanelerinde Medikal Turizminin Gelişimini Etkileyen Faktörler, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7 (15): 107-119.
- Yirik, Ş. (2014). Sağlık Turizmi Üzerine Antalya Destinasyonunda Bir Araştırma. (Basılmamış Doktora Tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ülker ÇOLAKOĞLU

Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü'nden mezun oldu (1988). Yüksek lisans derecesini Dokuz Eylül Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı'ndan (1991), doktora derecesini de Dokuz Eylül Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı'ndan aldı (1996). Dokuz Eylül Üniversitesi'nde çalışmaya başladı (1989). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Turizm Fakültesinde çalışmaya başladı (1992). Halen Doktor Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır. Alanında çok sayıda bildiri, makale, kitap ve kitap bölümleri bulunmaktadır. Temel çalışma alanları, insan kaynakları yönetimi ve stratejik yönetimdir.

Hüseyin Erhan ALTUN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yükseköğretim Kurumları İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü'nden mezun oldu (2011). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı (2014). Yüksek lisans derecesini Aydın Adnan Menderes Üniversitesi'nden Turizm İşletmeciliği Dalı'ndan aldı (2018). Halen Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Turizm Fakültesi'nde görev yapmaktadır ve aynı kurumda Turizm İşletmeciliği Dalı'nda doktora eğitimine devam etmektedir. Temel çalışma alanı, turizm pazarlamasıdır.

Berkant KIYKAÇ

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm Fakültesi Seyahat İşletmeciliği Bölümü'nden mezun oldu (2015). Yüksek lisans derecesini Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı'ndan aldı (2017). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı'nda doktora eğitimine başladı (2017). Halen doktora eğitimine devam etmektedir. Temel çalışma alanı, yönetim ve organizasyondur.